

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

Кафедра політичних наук і права

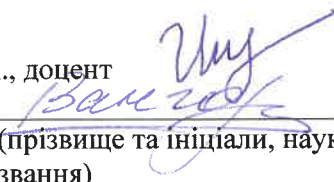
**МАГІСТР
«ЗАТВЕРДЖУЮ»**
Декан ФУПІ
/ А.М. Мамедов /
26 червня 2021 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ ТА БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС»**
(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань:	28 « Публічне управління та адміністрування»
Спеціальність:	281 « Публічне управління та адміністрування»

Розробник(и):

Денисенко Н.О., к.е.н., доцент
Вангородська Г.І.

(прізвище та ініціали, науковий ступінь,
звання)

(підпис)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри міського господарства

протокол №12 від 19 червня 2021 року

завідувач кафедри

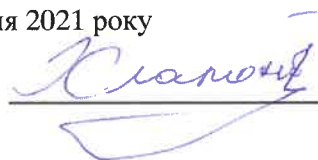

(Перегуда Є.В.)

Схвалено науково-методичною комісією спеціальності (НМКС)
«Публічне управління та адміністрування»

Протокол №3 від 18 червня 2021 року

Голова НМКС

(Хлапонін Д.Ю.)

ВИТЯГ З НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ 2021-2022 рр.

шифр	Назва спеціальності (спеціалізації)	Форма навчання:										Самостійна робота	Форма контролю	Семестр	Відмітка про погодження	
		Кредитів на сем.	Обсяг годин					денна								Кількість індивідуальних робіт
			Всього	аудиторних			КП	КР	РГ	Контрольна робота						
				Разом	Л	Лр					Пз					
281	Публічне управління та адміністрування («Державне управління у сфері містобудівної діяльності»)	4,5	135	40	20		20				1	95	<i>icum</i>	2		

шифр	Назва спеціальності (спеціалізації)	Форма навчання:										Самостійна робота	Форма контролю	Семестр	Відмітка про погодження	
		Кредитів на сем.	Обсяг годин					заочна								Кількість індивідуальних робіт
			Всього	аудиторних			КП	КР	РГ	Контрольна робота						
				Разом	Л	Лр					Пз					
281	Публічне управління та адміністрування («Державне управління у сфері містобудівної діяльності»)	4,5	135	16	6		10				1	119	<i>icum</i>	2		

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни «Державні фінанси та бюджетний процес» - розширення та поглиблення теоретичних та практичних знань з питань державних фінансів та бюджетного процесу, формування системи знань з теорії та методології державних фінансів, функцій фінансових органів, органів законодавчої та виконавчої влади щодо бюджету та прийомів та методів, які використовують ці органи в процесі управління бюджетними ресурсами і відносинами, що виникають в процесі руху бюджетних потоків.

Курс передбачає необхідність систематичного освоєння студентами теоретичного матеріалу та набуття практичних навичок рішення окремих задач та проблем, а також застосування комплексу отриманих знань при виконанні контрольної роботи. Це визначає значний обсяг самостійної роботи студентів, включаючи вивчення необхідної літератури, вміння формувати власну точку зору та використовувати отримані знання для аналізу практичних ситуацій.

Завдання дисципліни:

- сформувати цілісну систему знань про економічну природу та сутність державних фінансів, історію формування державних фінансів, їх структуру, форми й методи мобілізації фінансових ресурсів, їхню оптимізацію, функціонування окремих ланок системи державних фінансів;
  - розглянути організаційно-правові засади управління державними фінансами;
  - розкрити суть податків та податкової системи;
  - сформувати систему знань щодо бюджетної системи та бюджетного процесу, навичок щодо оцінки державного бюджету як основного фінансового плану країни;
  - розглянути теорію та практику формування місцевих бюджетів та організації міжбюджетних відносин;
  - розглянути закономірності у сфері фінансових відносин держави, місцевих органів, господарства та населення, розкрити шляхи використання цих закономірностей у практиці;
  - визначити сукупність заходів, що забезпечують використання фінансів як одного з дійових важелів економічної політики.

Студент повинен:

знати:

- сутність, склад та роль державних фінансів у розвитку економічної і соціальної інфраструктури;
- склад фінансових ресурсів;
- інструментарій системного аналізу показників державного бюджету;
- сутність, специфіку організації міжбюджетних відносин в Україні;
- основи організації фінансів підприємств комунальної форми власності.
- порядок формування доходів та склад видатків бюджетів;
- механізм фінансового забезпечення.

вміти:

- аналізувати процеси функціонування державних фінансів;
- застосовувати на практиці й удосконалювати інструментарій управління фінансовими ресурсами державних установ і організацій;
- оцінювати економічні процеси, що відбуваються на рівні об'єкту;
- застосовувати на практиці основні методи і прийоми бюджетного планування;
- оцінювати ефективність використання бюджетних коштів;
- аналізувати основні проблеми розбудови державних фінансів в сучасних умовах розвитку.

Методи навчання: лекції, практичні заняття із розв'язанням задач (макроекономічні розрахунки), підготовка індивідуального навчально-дослідного завдання, презентації,

практична контрольна робота, розв'язання тестових питань, самостійна робота.

Компетентності студентів, що формуються в результаті засвоєння дисципліни

Програмні результати навчання	Відповідні навчальні компетентності
<p>ПРН01. Знати теоретичні та прикладні засади вироблення й аналізу публічної політики, основ та технологій прийняття управлінських рішень.</p>	<p>ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК03. Здатність розробляти та управляти проектами.</p> <p>СК02. Здатність організувати діяльність органів публічного управління та інших організацій публічної сфери.</p> <p>СК04. Здатність визначати показники сталого розвитку на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.</p> <p>ДСК02. Здатність готувати проекти управлінських рішень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб у сфері містобудівної діяльності, просторового планування та забудови територій, кваліфіковано оцінювати та застосовувати чинні законодавчі акти, що діють у згаданих сферах державного управління.</p>
<p>ПРН02. Розв'язувати складні задачі публічного управління та адміністрування, враховуючи вимоги законодавства, виявляти правові колізії та проблеми, розробляти проекти нормативно-правових актів для їх усунення.</p>	<p>ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК04. Здатність удосконалювати й розвивати професійний, інтелектуальний і культурний рівні.</p> <p>СК02. Здатність організувати діяльність органів публічного управління та інших організацій публічної сфери.</p> <p>ДСК02. Здатність готувати проекти управлінських рішень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб у сфері містобудівної діяльності, просторового планування та забудови територій, кваліфіковано оцінювати та застосовувати чинні законодавчі акти, що діють у згаданих сферах державного управління.</p>
<p>ПРН04. Використовувати сучасні статистичні методи, моделі, цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення для розв'язання складних задач публічного управління та</p>	<p>ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК03. Здатність розробляти та управляти проектами.</p> <p>СК04. Здатність визначати показники сталого розвитку на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.</p>

адміністрування.	СК08. Здатність розробляти стратегічні документи розвитку соціально-економічних систем на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.
ПРН06. Здійснювати ефективно управління інноваціями, ресурсами, ризиками, проектами, змінами, якістю, застосовувати сучасні моделі, підходи та технології, міжнародний досвід при проектуванні та реорганізації управлінських та загальноорганізаційних структур.	ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог. ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК03. Здатність розробляти та управляти проектами. СК02. Здатність організовувати діяльність органів публічного управління та інших організацій публічної сфери. СК08. Здатність розробляти стратегічні документи розвитку соціально-економічних систем на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях. ДСК01. Здатність застосовувати сучасні механізми і технології державного та публічного управління у процесі забезпечення формування та/або реалізації державної політики у сфері містобудівної діяльності на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.
ПРН07. Уміти розробляти національні/регіональні програмні документи щодо розвитку публічного управління, використовуючи системний аналіз і комплексний підхід, а також методи командної роботи.	ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог. СК04. Здатність визначати показники сталого розвитку на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях. СК08. Здатність розробляти стратегічні документи розвитку соціально-економічних систем на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях. ДСК02. Здатність готувати проекти управлінських рішень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб у сфері містобудівної діяльності, просторового планування та забудови територій, кваліфіковано оцінювати та застосовувати чинні законодавчі акти, що діють у згаданих сферах державного управління.
ПРН11. Розробляти обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейської та євроатлантичної інтеграції, враховувати цілі, наявні законодавчі, часові та ресурсні обмеження, оцінювати політичні, соціальні, економічні	ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог. ДСК02. Здатність готувати проекти управлінських рішень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб у сфері містобудівної діяльності, просторового планування та забудови територій, кваліфіковано оцінювати та застосовувати чинні законодавчі акти, що діють у згаданих сферах державного управління.

та екологічні наслідки варіантів рішень.	
<p>ДПРН02. Готувати проекти управлінських рішень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб у сфері містобудівної діяльності, просторового планування та забудови територій, кваліфіковано оцінювати та застосовувати чинні законодавчі акти, що діють у згаданих сферах державного управління.</p>	<p>ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>ЗК03. Здатність розробляти та управляти проектами.</p> <p>СК04. Здатність визначати показники сталого розвитку на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.</p> <p>СК08. Здатність розробляти стратегічні документи розвитку соціально-економічних систем на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.</p> <p>ДСК02. Здатність готувати проекти управлінських рішень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб у сфері містобудівної діяльності, просторового планування та забудови територій, кваліфіковано оцінювати та застосовувати чинні законодавчі акти, що діють у згаданих сферах державного управління.</p>

Програма навчальної дисципліни

Лекція 1. Державні фінанси, їх функції та роль (2)

1.1. Історичні і теоретичні передумови формування державних фінансів.

1.2. Структура державних фінансів України.

1.3. Правові і організаційні основи державних фінансів.

1.4. Організація і управління державними фінансами.

(сутність фінансів, розподільча функція фінансів, фінансові ресурси, баланс фінансових ресурсів, завдання державних фінансів, поняття «державні фінанси», система державних фінансів, структура державних фінансів, бюджет, місцеві фінанси, фінанси підприємств, цільові фонди та їх види, державний кредит, резервні та страхові фонди та їх види, державне страхування, фінансові органи, фінансова політика, класичний тип фінансової політики, регулюючий тип фінансової політики, планово-директивна фінансова політика, управління державними фінансами, директивний фінансовий механізм, фінансовий механізм використання фінансових ресурсів, структура фінансового механізму, фінансові показники, зведені та індивідуальні показники, фінансові методи управління державними фінансами, фінансове планування і прогнозування, бюджетне планування, фінансовий контроль, фінансові важелі, фінансові стимули)

Лекція 2. Бюджет і бюджетний устрій України (2)

2.1. Бюджет як основний фінансовий план.

2.2. Бюджетна система України.

2.3. Бюджетний процес та його учасники.

(поняття «бюджет», економічний зміст бюджетних відносин, історія становлення бюджету, бюджет як економічна категорія, види бюджету, бюджетне законодавство України, роль бюджету в управлінні економікою держави, функції бюджету, розподільча функція, контролююча функція, функція забезпечення дієвості держави, фактори впливу на формування державного бюджету, економічні фактори, політичні фактори, соціальні фактори, бюджет як фінансовий план, єдина система фінансових планів, рівновага доходів і видатків, дефіцит бюджету, стійкий дефіцит бюджету, тимчасовий дефіцит бюджету, класифікація бюджету, фактичний бюджет, структурний бюджет, циклічний бюджет, джерела покриття дефіциту бюджету, балансування бюджету, причини дефіциту бюджету, види бюджетного дефіциту, механізм секвестру, емісійні кошти, бюджетний устрій, бюджетна система, принципи бюджетної системи, бюджетний процес, учасники бюджетного процесу, етапи та організація бюджетного процесу, бюджетний запит)

Лекція 3. Державний бюджет України (2)

3.1. Склад і класифікація доходів державного бюджету України.

3.2. Економічна сутність видатків державного бюджету.

3.3. Виконання державного бюджету України.

(доходи держбюджету, організація доходів, методи централізації грошових коштів, податковий метод формування доходів, позичковий метод формування доходів, внутрішні та зовнішні джерела доходів, закріплені доходи, регулюючі доходи, власні доходи, бюджетна класифікація доходів, податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, офіційні трансферти, цільові фонди, планування доходів бюджету, економічні передумови визначення бази оподаткування, обрахунок планового обсягу податків, видатки держбюджету, бюджетна класифікація видатків, функціональна класифікація, економічна класифікація, відомча класифікація, програмна класифікація, класифікація фінансування бюджету, внутрішнє та зовнішнє фінансування, класифікація боргових зобов'язань, класифікація державного боргу, організаційні засади виконання бюджету, розпис доходів, розпис фінансування, розпис асигнувань державного бюджету, порядок складання розпису, виконання бюджету за доходами, виконання

бюджету за видатками)

Лекція 4. Податки у системі державних фінансів (2)

4.1. Сутність податків та їх функції.

4.2. Податкова політика та податковий механізм.

4.3. Порядок обрахунку та сплати загальнодержавних податків.

4.4. Місцеві податки і збори.

(поняття «податки», економічна сутність податків, розподільча функція податків, фіскальна функція податків, регулююча функція податків, податкова система, суб'єкт оподаткування, об'єкт оподаткування, джерело сплати, ставка податків, граничні, середні, пільгові ставки, податкова система України, загальнодержавні та місцеві податки, податки з фізичних та юридичних осіб, змішані податки, порядок обрахунку та сплати загальнодержавних податків, прямі та непрямі податки, ПДВ, акцизний збір, мито, податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств, оподаткування за спрощеною системою, місцеві податки та збори, податок на нерухоме майно. Відмінне від земельної ділянки, транспортний податок, плата за землю)

Лекція 5. Місцеві бюджети (2)

5.1. Система місцевих бюджетів, їх роль.

5.2. Доходи місцевих бюджетів.

5.3. Економічна сутність та планування видатків місцевих бюджетів.

(особливості формування місцевих бюджетів, структура місцевих бюджетів, загальний і спеціальний фонд, бюджет розвитку, надходження бюджету розвитку, роль місцевих бюджетів, доходи місцевих бюджетів, структура доходів загального та спеціального фондів, передані доходи місцевих бюджетів, планування доходів місцевих бюджетів, аналітичний, нормативний, балансовий і програмно-цільовий методи планування місцевих бюджетів, елементи нормативного методу бюджетного планування (соціальні стандарти, індекси бюджетних видатків і податковий потенціал), алгоритм розрахунку обсягу доходів місцевих бюджетів, видатки місцевих бюджетів, фінансові нормативи бюджетної забезпеченості, принципи розподілу видатків між бюджетами місцевих органів самоврядування і державою, планування видатків місцевих бюджетів)

Лекція 6. Фінансування бюджетних організацій і установ (2)

6.1. Кошторис доходів і видатків.

6.2. Бюджетне інвестування.

6.3. Державні міжбюджетні трансферти.

6.4. Система фінансування видатків на охорону здоров'я, освіту, науку і культуру.

(бюджетне фінансування, кошторис доходів і видатків, методологічні основи кошторисного фінансування, лімітна довідка, план асигнувань, розпис видаткової частини, порядок складання кошторису, бюджетний запит, класифікація видатків кошторису, порядок затвердження і виконання кошторису, спеціальні кошти бюджетних установ, бюджетне інвестування, фінансування видатків бюджету розвитку, міжбюджетні трансферти, базова дотація, бюджетне вирівнювання, горизонтальне та вертикальне вирівнювання, субвенція, державна субсидія, житлові субсидії, інституційні засади управління фінансами охорони здоров'я, планування видатків закладами охорони здоров'я, управління фінансами охорони здоров'я, обрахунок видатків з бюджету на освіту, видатки на утримання закладів вищої освіти й освітньо-культурних установ)

Лекція 7. Система фінансового забезпечення соціальних гарантій (2)

7.1. Методологічні підходи у формуванні системи соціального захисту.

7.2. Економічна характеристика пенсійної системи України.

7.3. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

(економічна сутність соціального захисту, соціальні гарантії, соціальна допомога, соціальне страхування, соціальні цільові фонди, пенсійна система, пенсійне забезпечення, солідарна система, накопичувальна система, система недержавного пенсійного забезпечення, страховий стаж, сутність і функції Пенсійного фонду, особливості формування Пенсійного фонду, види пенсійних виплат з Накопичувального фонду, бюджет Пенсійного фонду, соціально-економічна природа безробіття, причини безробіття, економічна сутність страхування на випадок безробіття, фінансове забезпечення державного соціального страхування, бюджет фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, сутність Фонду соціального страхування від нещасних випадків)

Лекція 8. Державний кредит і державний борг (2)

8.1. Державний кредит як економічна категорія.

8.2. Форми державного кредиту.

8.3. Обслуговування і методи управління державним боргом.

(державний кредит, бюджетний кредит, державний кредит як фінансова категорія, державні позики, облігації, добровільні та примусові позики, місцеві запозичення, залучення коштів через кредити, комунальний кредит, синдиковані кредити, фідуціарні позики, боргові трансферти, казначейські векселі, державний борг, розмір державного боргу, класифікація державного боргу, внутрішній та зовнішній державний борг, обслуговування державного боргу, вартість обслуговування боргу, методи управління державним боргом, реструктуризація боргу, пролонгація боргу, списання боргу, конверсія боргу, консолідація боргу)

Лекція 9. Державний фінансовий контроль. Бюджетна безпека держави (2)

9.1. Сутність та форми державного фінансового контролю.

9.2. Види та методи фінансового контролю.

9.3. Державні органи фінансового контролю та їх функції.

9.4. Фінансовий контроль на місцевому рівні.

9.5. Сутність бюджетної безпеки держави як складової фінансової безпеки

9.6. Механізм забезпечення бюджетної безпеки держави

9.7. Індикатори бюджетної безпеки та їх розрахунок

(фінансовий контроль, державний фінансовий контроль як економічна категорія, функції фінансового контролю, принципи організації фінансового контролю, попередній поточний та наступний контроль, зовнішній, внутрішній і громадський контроль, методи фінансового контролю, внутрішній та зовнішній фінансовий контроль, муніципальний фінансовий контроль, комплексний і тематичний, повний, частковий, суцільний і вибірковий контроль, ревізія, інспектування, експертиза, моніторинг, державний фінансовий аудит, методичні прийоми контролю, органи державного фінансового контролю, економічна ефективність контролю, моделі аудиту ефективності, бюджетна безпека держави, рівні економічної безпеки, джерела загроз бюджетній безпеці, механізм забезпечення бюджетної безпеки, механізм забезпечення бюджетної безпеки, індикатори бюджетної безпеки)

Лекція 10. Фінансовий ринок та державне регулювання (2)

10.1. Фінансовий ринок як джерело фінансових ресурсів.

10.2. Державне регулювання ринку цінних паперів.

10.3. Становлення міжнародного фінансового ринку

(фінансовий ринок, типи фінансових ринків, ринок позичкового капіталу, ринок цінних паперів, ринок валют, ринок дорогоцінних металів, фінансові ресурси внутрішніх та зовнішніх джерел надходження, первинний і вторинний ринок, фондова біржа, регулювання

Теми практичних занять

№	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Економічна природа та сутність державних фінансів	2	2
2	Бюджет і бюджетний устрій України	2	2
3	Державний бюджет України	2	
4	Податки у системі державних фінансів	2	2
5	Місцеві бюджети	2	2
6	Фінансування бюджетних організацій і установ	2	
7	Система фінансового забезпечення соціальних гарантій	2	2
8	Державний кредит і державний борг	2	2
9	Державний фінансовий контроль. Бюджетна безпека держави	2	2
10	Фінансовий ринок та державне регулювання	2	2
	Разом	20	16

Форми та методи активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни

Проблемні лекції спрямовані на розвиток мислення студентів. Коло питань теми лекції обмежуються декількома ключовими моментами. При викладанні лекційного матеріалу лектор задає питання, що змушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу, за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження.

Презентації – виступи, перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, для демонстрації нових товарів і послуг.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками та поглядами учасників щодо даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Кейс-метод – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських, економічних, проблемних ситуацій у процесі вивчення навчального матеріалу.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять

Тема 1. Державні фінанси, їх функції та роль

I. Питання та завдання

1. Сформулюйте визначення сутності державних фінансів. У чому полягає їх роль?

2. Опишіть схему розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту.
3. Охарактеризуйте організаційну структуру фінансів?
4. Які функції виконують фінанси?
5. Охарактеризуйте структуру державних фінансів України.
6. Дайте визначення фінансових ресурсів, їхнього складу й джерел формування.
7. Охарактеризуйте джерела формування фінансових ресурсів, що перебувають у розпорядженні держави.
8. Назвіть складові фінансового механізму. Які функції виконує фінансовий механізм у розподільчих і перерозподільчих фінансових відносинах?
9. Що таке фінансовий контроль?
10. Охарактеризуйте фінансову політику, її суть та завдання.
11. Охарактеризуйте типи фінансової політики.
12. Назвіть функції органів управління державними фінансами.

II. Тестові завдання

1. Державні фінанси - це:

- 1) фінансове забезпечення виконання функцій держави;
- 2) механізм перерозподілу національного доходу;
- 3) сукупність грошових зобов'язань і взаємних послуг громадян і держави.

2. Фінансові ресурси держави - це:

- 1) ресурси бюджетної системи, централізованих і децентралізованих грошових фондів, державних фінансових інститутів;
- 2) господарських суб'єктів;
- 3) вклади, заощадження, депозити в банках громадян.

3. Державні цільові фонди:

- 1) бюджетні кошти;
- 2) позабюджетні фонди;
- 3) доповнюють державний бюджет.

4. Правові засади державних фінансів:

- 1) правові норми регулювання фінансових відносин;
- 2) фінансова дисципліна;
- 3) фінансова політика.

5. Міністерство фінансів України:

- 1) складає проект державного бюджету;
- 2) здійснює контроль за своєчасним виконанням державного бюджету;
- 3) веде облік виконання Державного бюджету України.

6. Управління державними фінансами - це:

- 1) вплив держави на процеси суспільного відтворення;
- 2) фінансовий механізм держави;
- 3) фінансове планування і прогнозування.

7. Фінансова політика – це:

- 1) засіб впливу фінансових відносин на економічний та соціальний розвиток суспільства;
- 2) сукупність організаційних та правових форм і методів управління фінансовою діяльністю держави;
- 3) вірної відповіді немає.

8. Фінансовий механізм – це:

- 1) інструмент формування та використання централізованих та децентралізованих фінансових ресурсів;
- 2) сукупність економіко-організаційних та правових форм і методів управління фінансовою діяльністю держави;
- 3) вірної відповіді немає.

9. Фінансова стратегія – це:

- 1) напрями, форми і методи використання фінансових ресурсів;
- 2) сформована система довгострокових цілей фінансової діяльності і найефективніших шляхів їх досягнення, які визначаються фінансовою ідеологією;
- 3) система принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з рухом фінансових ресурсів.

10. Основні елементи фінансового механізму:

- 1) фінансове планування, фінансові важелі та стимули;
- 2) фінансовий контроль, фінансове право;
- 3) фінансове планування і фінансовий контроль, стимули, важелі, санкції, нормативно-правове забезпечення.

III. Визначте, правильні (П) чи неправильні (Н) такі твердження:

1. Фінанси є економічним інструментом розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту і національного доходу.
2. Сутність фінансів проявляється в їх функціях.
3. Однією із ознак фінансів є рівноправність держави й інших суб'єктів фінансових відносин.
4. Матеріальною основою фінансів є гроші.
5. Фінанси не є історичною категорією.
6. Фінанси і гроші мають ідентичний зміст.
7. Фінанси і гроші мають ідентичні функції.
8. Основою фінансової системи є фінанси підприємств.
9. Фінансова система не має єдиного джерела ресурсів усіх ланок.
10. Фінанси господарюючих суб'єктів включають фінансові ресурси державних і колективних суб'єктів.
11. Фінансова система – це єдина система, тому що вона складається тільки з однієї ланки.
12. Державний бюджет, позабюджетні фонди, державний кредит, фонди страхування, фондовий ринок можна об'єднати в понятті «державні фінанси».

IV. Кожному із наведених нижче положень знайдіть відповідний термін:

1. Фінанси	a) Сума валових продуктів усіх галузей економіки вироблених в державі за рік
2. Гроші	b) Чистий національний продукт, за винятком непрямих податків
3. Валовий національний продукт	c) Сукупність грошових відносин, організованих державою, у процесі яких здійснюється формування і використання фондів грошових коштів для здійснення визначених завдань
4. Національний дохід	d) Специфічний товар, який виконує роль загального

	еквівалента
5. Валовий внутрішній продукт	e) Складається з вартості товарів і послуг, вироблених резидентами країни за рік, незалежно від їхнього місця знаходження
6. Національне багатство	f) Створюються окремими суб'єктами підприємництва
7. Централізовані грошові фонди	g) Це виробництво, обмін, розподіл та споживання ВВП
8. Децентралізовані грошові фонди	h) Вартість нагромаджених у країні матеріальних цінностей та залучених у виробництво природних ресурсів (основні засоби, матеріальні ресурси, золотий запас, валютний запас, природні ресурси)
9. Процес відтворення	i) Утворюються на рівні держави, окремих адміністративно-територіальних, галузевих об'єднань
10. Фінансова система	j) Система грошових фондів, що знаходяться в руках держави і призначених для фінансового забезпечення функцій, їй властивих.
11. Фінансовий апарат	k) Органи, що здійснюють керування фінансами.
12. Фінансові фонди	l) Грошові фонди, що формуються в жителів країни з доходів, отриманих на основі їх трудової і господарської діяльності.
13. Державні фінанси	m) Сукупність сфер і ланок фінансових відносин, взаємозалежних між собою.
14. Фінанси населення	n) Грошові фонди, що формуються за рахунок фінансових ресурсів.

Тема 2. Бюджет і бюджетний устрій України

I. Питання та завдання

1. В чому сутність бюджетних відносин?
2. Дайте визначення державного бюджету?
3. Якими законодавчими актами регулюються бюджетні відносини?
4. Сформулюйте сутність бюджету як інструмента регулювання розвитку економіки України.
5. Назвіть принципи функціонування бюджетної системи України.
6. Назвіть учасників бюджетного процесу та їхні функції.
7. Які етапи бюджетного процесу в Україні?
8. Скільки читань проходить затвердження Державного бюджету?
9. Які витрати з Державного бюджету можуть здійснюватися, якщо Закон про державний бюджет не набрав чинності до початку нового бюджетного періоду?
10. Назвіть види бюджетного дефіциту й дайте їхнє пояснення.
11. Які існують джерела фінансування бюджетного дефіциту?

II. Тестові завдання

1. Розподільча функція бюджету виконується при формуванні коштів:

- 1) державного бюджету;
- 2) місцевих бюджетів;
- 3) цільових фондів.

2. Стан бюджету як фінансового плану характеризує:

- 1) рівновага доходів і видатків;
- 2) профіцит бюджету;
- 3) бюджетний дефіцит.

3. Економічний зміст бюджетного дефіциту полягає в:

- 1) невідповідності видатків і доходів бюджету;
- 2) спаді виробництва;
- 3) діяльності тіньової економіки.

4. Бюджетний устрій - це:

- 1) організаційна структура бюджетів;
- 2) взаємозв'язок бюджетів усіх рівнів;
- 3) державний устрій України.

5. Бюджетний процес - це:

- 1) організація розробки проекту бюджету;
- 2) виконання бюджетного законодавства;
- 3) розгляд і затвердження бюджетів.

6. Головні розпорядники державних коштів розробляють:

- 1) проекти зведених кошторисів;
- 2) план діяльності;
- 3) бюджетний запит.

III. Кожному із наведених нижче положень знайдіть відповідний термін:

1) Бюджетний устрій	а) Організація і порядок складання, розгляд та виконання бюджету.
2) Бюджетна система	б) Фінансові ресурси, що виділяють з бюджету вищого рівня до бюджету нижчого рівня на фінансування конкретних заходів або закладів, мають цільовий характер, виділяють переважно за поточним бюджетом.
3) Субвенція	в) Фінансові ресурси, що виділяються з бюджету вищого рівня до бюджету нижчого рівня на суму відсутніх прибутків за неможливості скорочення витрат.
4) Субсидія	г) Термін, протягом якого діє складений і затверджений бюджет.
5) Дотація	д) Організація і принципи побудови бюджетної системи, взаємозв'язок між її ланками.
6) Бюджетний процес	е) Сукупність юридичних норм, на яких базується і діє бюджетна система держави.
7) Бюджетний період	ж) Фінансові ресурси, що виділяють з бюджету вищого рівня до бюджету нижчого рівня на фінансування передбачених Державним бюджетом витрат на основі пайової участі, мають суворо цільовий характер.
8) Бюджетне право	з) Відображає складові частини бюджету, тобто це сукупність усіх бюджетів, які формуються в даній країні згідно з її бюджетним устроєм.
9) Бюджетне фінансування	и) Операції з наданням коштів з бюджету на умовах поверненості, платності, строковості.

10) Бюджетні відносини	й) Надання грошових коштів юридичним і фізичним особам на проведення заходів, передбачених бюджетом.
11) Кредитування	к) Відносини які виникають між державою й суб'єктами господарювання в процесі мобілізації та використанні грошових ресурсів, які необхідні для виконання функції держави.

Тема 3. Державний бюджет України

I. Питання та завдання

1. Дайте визначення Державного бюджету.
2. Розкрийте економічну сутність Державного бюджету.
3. Які функції виконую Державний бюджет? Дайте їх характеристику.
4. Якими методами здійснюється формування доходів державного бюджету?
5. Охарактеризуйте джерела формування доходів державного бюджету.
6. Як класифікуються доходи бюджету?
7. Які види доходів бюджету розрізняють за бюджетною класифікацією?
8. Визначте фактори, що впливають на доходи бюджету.
9. За рахунок яких складових формується спеціальний фонд Державного бюджету України?
10. Що включають до надходжень бюджету розвитку місцевих бюджетів?
11. Сформулюйте визначення сутності видатків бюджету.
12. Назвіть основні ознаки класифікації видатків бюджету та їх види.
13. Що таке витрати бюджету?
14. Що таке поточні видатки?
15. Які видатки здійснюються з Державного бюджету України?
16. На що спрямовуються кошти бюджету розвитку?
17. Хто є головним розпорядником бюджетних коштів?
18. Охарактеризуйте структуру кодування програмної класифікації видатків.

II. Тестові завдання

1. Доходи державного бюджету забезпечують виконання:

- 1) недеlegationаних державних повноважень;
- 2) делегованих повноважень;
- 3) власних повноважень.

2. Доходи бюджетів поділяються на:

- 1) закріплені і передані;
- 2) регулюючі і власні;
- 3) немає вірної відповіді

3. Видатки державного бюджету - це:

- 1) призначення головним розпорядникам грошових коштів;
- 2) обсяг грошових коштів, що обмінюється на товари чи послуги;
- 3) грошові відносини між державою і суб'єктами, що використовують бюджетні кошти.

4. Функціональна класифікація видатків дозволяє:

- 1) прогнозувати наступні видатки;
- 2) розподілити кошти між виробництвом і споживанням;
- 3) формувати структуру виробництва.

5. Економічні відносини, що виникають у процесі акумуляції фондів грошових коштів у розпорядженні органів державної влади та управління, – це:

- 1) видатки бюджету;
- 2) доходи бюджету;
- 3) міжбюджетні трансферти.

6. Найбільшим джерелом формування доходів державного бюджету є:

- 1) ПДВ;
- 2) податок на прибуток;
- 3) ввізне мито.

7. Доходи бюджету за методами залучення не включають:

- 1) податкові надходження;
- 2) доходи від операцій з капіталом;
- 3) офіційні трансферти.

8. Кошти, що спрямовуються на здійснення програм і заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум, – це:

- 1) видатки;
- 2) витрати;
- 3) борг.

9. За якою ознакою видатки поділяються на поточні і капітальні:

- 1) рівнями бюджетної системи;
- 2) економічними ознаками;
- 3) цільовим призначенням.

10. Слово «бюджет» походить від англійського budget та означає:

- 1) доходи, гроші;
- 2) шкіряний мішок, гаманець;
- 3) обов'язковий грошовий платіж на користь держави.

11. Категорія, яка відображає грошові відносини між державою, з одного боку, і підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності і фізичними особами – з другого, з приводу створення фонду грошових коштів та його використання на розширене відтворення – це:

- 1) кошторис;
- 2) бюджет;
- 3) баланс.

12. Державний бюджет – це:

- 1) провідна ланка фінансової системи;
- 2) вартісний інструмент розподілу національного продукту;
- 3) усі відповіді правильні.

13. Економічна суть бюджету полягає:

- 1) у встановленні норм оподаткування;
- 2) забезпеченні матеріального достатку населення;
- 3) розподілі й перерозподілі ВВП між галузями економіки, територіями й верствами населення.

14. Державний бюджет виконує такі функції:

- 1) фінансову, контрольну;
- 2) регулятивну, контрольну;
- 3) розподільну, відтворювальну.

15. Бюджетний механізм – це:

- 1) сукупність форм і методів організації бюджетних відносин;
- 2) сукупність методів організації бюджетного процесу;
- 3) сукупність методів організації бюджетного планування і регулювання;

III. Семінар-дискусія з питання «Переваги на недоліки основних джерел формування публічних доходів»

Тема 4. Податки у системі державних фінансів

I. Питання та завдання

1. Сформулюйте економічний зміст податків.
2. Назвіть суб'єкти й об'єкти оподаткування.
3. Що таке ставка податку? Які існують види ставок?
4. Охарактеризуйте основні загальнодержавні податки.
5. Які прямі податки стягуються в Україні?
6. Назвіть основні види непрямих податків України. В чому їх особливість?
7. Які місцеві податки й збори запроваджено в Україні?
8. Дайте визначення бази оподаткування.
9. Що таке податкова політика? Які види податкової політики ви знаєте?
10. Сформулюйте сутність податкового механізму та назвіть його складові.

Тестові завдання

1. Податок виконує функції:

- 1) фінансову, розподільну;
- 2) регулюючу, стимулюючу;
- 3) все разом

2. Об'єктом оподаткування може бути:

- 1) прибуток, додана вартість, майно;
- 2) митна вартість товарів, виручка від продажу товарів;
- 3) все перераховане.

3. Податкові ставки встановлюються в:

- 1) матеріальному розмірі;
- 2) грошовому розмірі;
- 3) відсотках.

4. До загальнодержавних податків і зборів належать:

- 1) податок на додану вартість, податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб;
- 2) екологічний податок, податок на нерухоме майно;
- 3) немає вірної відповіді.

5. До непрямих податків відносять:

- 1) акцизний податок;
- 2) податок на додану вартість;
- 3) податок на доходи фізичних осіб.

6. До пільгового оподаткування належать:

- 1) повне звільнення від оподаткування;
- 2) часткове звільнення від оподаткування;
- 3) нульова ставка оподаткування.

7. Спрощена система оподаткування це:

- 1) сплата окремих податків;
- 2) сплата єдиного податку;
- 3) вибрана система обліку й звітності.

8. До місцевих податків і зборів відносяться:

- 1) податок на доходи фізичних осіб;
- 2) податок на нерухоме майно;
- 3) комунальний податок.

9. Податок – це:

- 1) плата, яка стягується з юридичних і фізичних осіб державними органами за право участі, користування будь-чим або за право здійснення тієї або іншої діяльності;
- 2) плата, яка стягується з юридичних і фізичних осіб за здійснення в їх інтересах державними органами певних дій;
- 3) обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з юридичних і фізичних осіб

10. За правовою ознакою податки поділяються на:

- а) власні;
- б) звичайні;
- в) місцеві;
- г) загальнодержавні

11. Податкова політика – це:

- 1) політика держави, через яку уповноважена державою інституція контролює обсяг пропозиції грошей з метою встановлення цінової стабільності, сприяння економічному зростанню, дотриманню рівня безробіття населення на низькому рівні;
- 2) діяльність держави у сферах запровадження, правового регламентування та організації справляння податків та податкових платежів, які є знаряддям розподілу і перерозподілу частини валового внутрішнього продукту та формування централізованих фондів грошових ресурсів держави;
- 3) діяльність держави, спрямована на регулювання економічних відносин з іншими країнами, на забезпечення ефективного використання зовнішнього фактору у національній економіці.

II. До кожного із перелічених визначень доберіть відповідний термін або поняття:

1) Податки	а) Податки які встановлюються безпосередньо щодо платника, який сплачує їх до бюджету держави і обсяг таких
------------	---

	податків залежить від розмірів об'єкта оподаткування (податкової бази).
2) Податкова система	b) Частка податку в доході платника. Вона характеризує рівень оподаткування і може бути як в абсолютному, так і у відносному вимірах.
3) Податкова політика	c) Це законодавче встановлена величина податку на одиницю виміру бази оподаткування. Існують два підходи до встановлення податкових ставок:
4) Податкові канікули	d) Дохід суб'єкта оподаткування з якого сплачується податок (прибуток, заробітна плата).
5) Податкові пільги	e) Фізична або юридична особа, на яку законом покладено обов'язок сплачувати податок.
6) Податковий контроль	f) Обов'язкові платежі, що сплачуються на користь держави юридичними та фізичними особами.
7) Об'єкт оподаткування	g) Плата передбачає певну еквівалентність відносин платника з державою.
8) Суб'єкт оподаткування	h) Одиниця виміру об'єкта оподаткування (фізична чи грошова). Наприклад, одиниця виміру земельної ділянки, одиниця потужностей двигуна транспортного засобу, одиниця доходу.
9) Прямі податки	i) Прибуток або майно, стосовно якого обчислюються податки.
10) Плата	j) Сукупність податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та до державних цільових фондів, що справляються у визначеному законами України порядку.
11) Джерело податку	k) Діяльність держави у сферах запровадження, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів до централізованих фондів грошових ресурсів держави.
12) Одиниця оподаткування	l) Певний період часу, протягом якого платнику надається пільга у вигляді звільнення від сплати податку.
13) Ставка податку	m) Спеціалізований контроль з боку державних органів за дотримання податкового законодавства, правильністю нарахування, повнотою і своєчасністю сплати податків та інших обов'язкових платежів юридичними і фізичними особами.
14) Податкова квота	n) Повне або часткове звільнення платників податків сплачувати податки відповідного до чинного законодавства.
15) Податковий період	o) Термін, за який відбувається нарахування і сплата податків.

III. Визначте, правильні (П) чи неправильні (Н) такі твердження:

1. За рахунок податків держава утворює фонд грошових коштів.
2. Податок з обороту та податок з продажу відносяться до прямих податків.

3. Податки виконують розподільну і контрольну функції.
4. Податки, що встановлюються в цінах товарів називаються загальнодержавними.
5. Ставки податку, які знижуються по мірі росту розміру доходу чи майна називаються регресивними.
6. Збільшення ставок податків завжди веде до зростання доходів бюджету держави.
7. Екологічний податок відносять до місцевих податків.
8. Податок на додану вартість – це універсальний акциз.
9. Податкова ставка – це частка окремого податку чи загальної суми податків, сплачених платником, у його доходах.

Тема 5. Місцеві бюджети

I. Питання та завдання

1. Охарактеризуйте особливості формування місцевих бюджетів.
2. Охарактеризуйте структуру доходів місцевих бюджетів.
3. Які податки й платежі формують закріплені доходи місцевих бюджетів?
4. За якими джерелами доходів формуються власні доходи місцевих бюджетів?
5. Що таке бюджет розвитку місцевих бюджетів? Охарактеризуйте його роль в економічному розвитку території.
6. Які видаткові зобов'язання закріплені за місцевими бюджетами?
7. За якими напрямками бюджетної класифікації видатків здійснюється їхнє планування?

II. Тестові завдання

1. Які види доходів наповнюють бюджет розвитку місцевих бюджетів:

- 1) податок на доходи фізичних осіб, податок на нерухоме майно, дивіденди, кошти від відчуження майна;
- 2) 90% коштів від продажу земельних несільськогосподарських ділянок, кошти, передані з іншої частини місцевого бюджету;
- 3) немає вірної відповіді.

2. На виконання делегованих повноважень використовуються:

- 1) власні доходи;
- 2) закріплені законодавством на довгостроковій основі;
- 3) міжбюджетні трансфери.

3. Видатки з місцевих бюджетів плануються на:

- 1) утримання органів управління, утримання органів судової влади;
- 2) освіту, охорону здоров'я, культуру й мистецтво;
- 3) немає вірної відповіді.

4. При визначенні обсягу видатків за делегованими повноваженнями застосовуються:

- 1) нормативи бюджетної забезпеченості, коригуючі показники;
- 2) чисельність жителів міст, районів; обсяг доданої вартості регіону;
- 3) немає вірної відповіді.

5. Причиною виникнення місцевих фінансів є:

- 1) наявність місцевих бюджетів;
- 2) бажання місцевих органів самоврядування мати самостійну доходну базу;

3) наявність територіальних колективів, відокремлення функцій і завдань, які покладаються на їхні органи влади.

6. Місцеві фінанси підпорядковані:

- 1) державним фінансам;
- 2) фінансовому ринку;
- 3) фінансам підприємств.

7. Головним елементом фінансів місцевих органів влади є:

- 1) власні доходи;
- 2) неподаткові доходи;
- 3) видатки.

8. Назвіть особливості місцевих бюджетів:

- 1) забезпечують матеріальну незалежність місцевих органів самоврядування;
- 2) безпосередня підпорядкованість місцевим органам самоврядування;
- 3) усі ланки місцевих бюджетів безпосередньо й органічно зв'язані не тільки між собою, а й з установами та підприємствами, які функціонують на території регіону.

9. До неподаткових надходжень місцевого бюджету належать:

- 1) адміністративні збори і платежі;
- 2) доходи від некомерційного та побічного продажу;
- 3) плата за оренду майнових комплексів, що знаходяться у комунальній власності.

III. Кожному із наведених нижче положень знайдіть відповідний термін:

1. Місцеві фінанси це:	а) надходження, що формуються на території, підзвітній місцевому органу влади.
2. Під місцевими бюджетами розуміють:	б) власні та закріплені доходи, відрахування від регульованих доходів, трансферти.
3. Бюджет області – це:	с) податки які перерозподіляються між державними і місцевими бюджетами.
4. До доходів місцевих бюджетів належать:	д) обласні, районні, селищні, сільські бюджети та бюджет АР Крим.
5. Власні доходи це:	е) фінансові кошти, що надходять у відповідні місцеві бюджети в розмірах і порядку, встановлених законом.
6. Закріплені доходи це:	ф) система формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення місцевими органами влади покладених на них функцій і завдань.
7. Регульовані доходи це:	г) фінансові кошти, що передаються з державного бюджету або з місцевих бюджетів вищого рівня в бюджети нижчого рівня.
8. Трансферти це:	h) фінансові ресурси, що перераховуються з бюджету вищого рівня до бюджету нижчого рівня на фінансування конкретних заходів або закладів, має цільовий характер;
9. Субсидія це:	і) сукупність бюджетів, які складаються, затверджуються і виконуються відповідними місцевими органами влади
10. Субвенція це:	j) податкові та інші надходження, що зараховуються до відповідного рівня бюджетної системи.

11. Дотація це:	к) фінансові ресурси, що виділяються з бюджету вищого рівня до бюджету нижчого рівня на суму відсутніх прибутків при неможливості скорочення витрат, не мають цільового призначення;
12. До місцевих бюджетів належать:	л) сукупність доходів і видатків обласного бюджету, а також бюджетів районів і міст обласного підпорядкування.
13. Прибутки місцевих бюджетів це:	м) фінансові ресурси, що виділяються з бюджету вищого рівня до бюджету нижчого рівня на фінансування передбачених Держбюджетом витрат на основі пайової участі, мають суворо цільовий характер;
14. Поточні видатки це:	п) видатки на фінансування інвестиційної та інноваційної політики.
15. Видатки розвитку це:	о) видатки на фінансування підприємств, установ та організацій, які діють на початок бюджетного року, а також фінансування соціального захисту населення.

IV. Кейс «Визначення типу фінансової стійкості місцевого бюджету»

Тема 6. Фінансування бюджетних організацій і установ

I. Питання та завдання

1. Дайте визначення поняття «бюджетне фінансування».
2. Що таке кошторис бюджетної установи?
3. Що таке бюджетний запит і хто його формує?
4. Які показники враховує формула розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів?
5. Які види міжбюджетних трансфертів ви знаєте?
6. Що таке горизонтальне і вертикальне вирівнювання?
7. Охарактеризуйте поняття «бюджетне інвестування».
8. Опишіть інституційний механізм управління фінансами охорони здоров'я.
9. Назвіть основні засади практики планування видатків у закладах охорони здоров'я.
10. Яка практика планування бюджетних коштів на фінансування розвитку освіти в Україні?
11. З яких джерел здійснюється фінансування культурно-освітніх установ?

II. Тестові завдання

1. Доходи й видатки кошторису плануються за:

- 1) загальним фондом;
- 2) спеціальним фондом;
- 3) не розподілені кошти.

2. За економічною класифікацією видатки кошторису поділяються на:

- 1) капітальні;
- 2) поточні;
- 3) нерозподілені.

3. Місцевим бюджетам надаються трансферти з:

- 1) державного бюджету;
- 2) місцевих бюджетів;
- 3) Національного банку України.

4. В управлінні фінансами охорони здоров'я беруть участь:

- 1) страхові організації, фонди соціального страхування;
- 2) рахункова палата;
- 3) немає вірної відповіді.

5. Джерелами фінансування середньої освіти є:

- 1) державний бюджет;
- 2) фізичні особи;
- 3) місцевий бюджет.

6. Фонд оплати праці педагогічного навантаження визначається за:

- 1) кількістю педагогічних ставок;
- 2) середньою ставкою зарплати;
- 3) тарифікаційним списком.

III. Кейс «Врегулювання міжбюджетних відносин»

Тема 7. Система фінансового забезпечення соціальних гарантій громадян України

I. Питання та завдання

1. Сформулюйте сутність поняття «соціальна гарантія».
2. Охарактеризуйте систему пенсійного забезпечення в Україні.
3. Яка природа солідарної пенсійної системи?
4. В чому особливості накопичувальної системи обов'язкового державного пенсійного страхування?
5. На яких засадах побудована система недержавного пенсійного забезпечення?
6. Які джерела формування доходу Пенсійного фонду?
7. Що таке єдиний соціальний внесок?
8. Назвіть причини безробіття як соціальної проблеми.
9. За якими напрямками використовуються кошти Фонду соціального страхування на випадок безробіття?
10. Назвіть види видатків з Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.
11. Назвіть види діяльності Фонду соціального страхування від нещасних випадків.

II. Тестові завдання

1. Соціальний захист це:

- 1) баланс економічного й соціального розвитку суспільства;
- 2) гарантія певного рівня життя;
- 3) вирівнювання ступеня життя окремих груп громадян.

2. Складові системи пенсійного забезпечення:

- 1) солідарна;
- 2) накопичувальна;
- 3) страхування життя.

3. Накопичувальний пенсійний фонд формується із:

- 1) страхових внесків, інвестиційного доходу;

- 2) штрафів і пені, відсотки на пенсійні активи;
- 3) немає вірної відповіді.

4. Пенсійний фонд формується з:

- 1) частини єдиного соціального внеску;
- 2) коштів державного бюджету;
- 3) благодійних внесків.

5. Допомога на період тимчасової непрацездатності надається при:

- 1) захворюванні;
- 2) санаторно-курортному лікуванні;
- 3) народженні дитини.

6. Обов'язки Фонду соціального страхування від нещасних випадків:

- 1) відшкодування шкоди;
- 2) організація поховання померлого;
- 3) забезпечення догляду за потерпілим.

7. Соціальне страхування - це:

- 1) матеріальне забезпечення в разі безробіття;
- 2) система захисту від нестабільності;
- 3) частина соціального забезпечення.

III. Кожному із наведених нижче положень знайдіть відповідний термін:

1. Фонд соціального страхування на випадок безробіття	a) головним завданням цього фонду є фінансове забезпечення непрацездатного населення
2. Пенсія	b) головним завданням цього фонду є надання допомоги особам, які втратили роботу, а також допомога при працевлаштуванні та перекваліфікації
3. Недержавні пенсійні фонди	c) фонди, які укладають контракти з вкладниками щодо пенсійного забезпечення на добровільних засадах
4. Пенсійний фонд	d) обов'язкова система пенсійного забезпечення від якої залежить розмір пенсії громадянам при досягненні ними пенсійного віку та відповідного страхового стажу
5. Фонд соціального страхування від нещасних випадків	e) цільовий позабюджетний фонд, який створюється Пенсійним фондом, пенсійні активи якого використовуються для оплати договорів страхування, довічних пенсій або одноразових виплат
6. Солідарна система пенсійного забезпечення	f) грошова компенсація втрати заробітку внаслідок природного зносу робочої сили у зв'язку із досягненням пенсійного віку або отримання інвалідності
7. Фонд соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності	g) фонд, завдання якого є матеріальне забезпечення громадян у разі втрати заробітної плати внаслідок тимчасової непрацездатності, вагітності, пологів, догляду за малолітньою дитиною
8. Накопичувальна система пенсійного забезпечення	h) цей фонд формується лише за рахунок внесків роботодавців, наймані працівники не здійснюють відрахування в цей фонд
9. Державні цільові	i) фонди, призначенням яких є забезпечення

фонди	соціального захисту населення шляхом виплати пенсій, субсидій, фінансування соціальної інфраструктури
10. Фонд охорони навколишнього середовища	й) фонд коштів, що формується з метою цільового фінансування природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів, а також для зменшення впливу забруднення навколишнього природного середовища на здоров'я населення

Тема 8. Державний кредит і державний борг

I. Питання та завдання

1. У чому полягає сутність державного кредиту, як важливої ланки державних фінансів?
2. Що виступає джерелом повернення державного кредиту?
3. В чому полягає відмінність банківського кредиту від державного кредиту?
4. Назвіть функції, які виконує державний кредит як фінансова категорія.
5. Дайте визначення державних позик і поясніть їх.
6. Дайте визначення сутності комунального кредиту і його перспективи в Україні.
7. Яка відмінність між державним боргом і заборгованістю?
8. Назвіть види державного боргу і поясніть їх класифікаційні ознаки.
9. Що ви розумієте під обслуговуванням державного боргу?

II. Тестові завдання

1. Державний кредит виникає внаслідок:

- 1) боргових зобов'язань;
- 2) невідповідності обсягу суспільних потреб і можливостями держави;
- 3) неекономне, нераціональне використання державою коштів.

2. Формою державного кредиту є:

- 1) облігації, казначейські векселя;
- 2) фідучіарні позики;
- 3) сек'юритизовані кредити.

3. Казначейські векселя - це:

- 1) заборгованість бюджету перед власниками казначейських зобов'язань;
- 2) цінні папери, що засвідчують заборгованість;
- 3) інвестиційний ресурс.

4. Державний борг - це:

- 1) грошова сума, що взята в позику на певних умовах, на визначений період;
- 2) грошова сума з фіксованими параметрами;
- 3) несплачені вчасно за минулі періоди кошти.

5. Що означає обслуговування державного боргу?

- а) розробка кредитного механізму для державних позик;
- б) техніко-економічне обґрунтування доцільності випуску державних цінних паперів;
- в) комплекс заходів держави щодо погашення позик, виплати відсотків за ними, уточнення та зміни умов погашення позик;
- г) визначення умов додаткової емісії грошей.

6. Зовнішній державний борг - це:

- 1) загальна сума заборгованості всім кредиторам держави;
- 2) сума відсотків, що мають бути сплачені за позики;
- 3) сума заборгованості кредиторам за межами країни.

7. Джерелом покриття державного боргу є:

- 1) доходи бюджету;
- 2) кошти міжнародних фінансових установ;
- 3) резервні фонди уряду.

8. Основними джерелами погашення державних позик виступають:

- 1) доходи від інвестування, емісія грошей, економія коштів від зменшення видатків;
- 2) тільки емісія грошей;
- 3) нові позики, що надаються державним підприємствам.

9. Якими видами цінних паперів можуть оформлятися державні позики?

- 1) векселями і ощадними сертифікатами;
- 2) тільки облігаціями;
- 3) облігаціями, казначейськими зобов'язаннями.

10. Внутрішні державні позики – це:

- 1) розміщення цінних паперів серед вітчизняних юридичних і фізичних осіб;
- 2) надходження від міжнародних фінансових організацій;
- 3) емісія цінних паперів комерційними банками.

11. Згідно бюджетного законодавства державний борг – це:

- 1) загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення;
- 2) загальна сума боргових зобов'язань Автономної Республіки Крим чи територіальної громади міста з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок місцевого запозичення;
- 3) вірної відповіді немає.

12. Обслуговування боргу – це:

- 1) комплекс заходів держави з погашення позик;
- 2) виплата відсотків;
- 3) вірної відповіді немає.

13. Метод управління державним боргом, який передбачає збільшення терміну дії вже випущених державних позик – це:

- 1) уніфікація;
- 2) консолідація;
- 3) реструктуризація.

III. Кожному із наведених нижче положень знайдіть відповідний термін:

1. Державний кредит – це:	а) визнання державою своєї неплатоспроможності
---------------------------	--

2. На відміну від податків державний кредит:	b) внутрішній і зовнішній
3. На відміну від інших видів кредиту:	c) державний і місцевий
4. Функції державного кредиту:	d) доходи від інвестування у високоефективні проекти; додаткові надходження від податків; економія коштів від зменшення видатків; емісія грошей; залучення нових позик
5. Класифікація державного кредиту за правовим оформленням:	e) з плаваючим і твердим доходом
6. Класифікація державного кредиту за місцем розміщення:	f) з правом дострокового погашення і без права дострокового погашення
7. Класифікація державного кредиту за правом емісії:	g) забезпеченням є все майно; не мають конкретного цільового характеру
8. Класифікація державного кредиту за можливістю обігу:	h) заставний і беззаставний
9. Класифікація державного кредиту за забезпеченням:	i) конверсія; консолідація; уніфікація; відстрочка; реструктуризація
10. Класифікація державного кредиту за терміном:	j) короткостроковий, середньостроковий і довгостроковий
11. Класифікація державного кредиту за мірою фіксації доходу:	k) має добровільний характер; умовою надання є повернення і платність
12. Класифікація державного кредиту за характером сплати доходу:	l) одночасно і частинами
13. Класифікація державного кредиту в залежності від зобов'язання позичальника дотримуватись термінів погашення позики:	m) наявність кредиторів; довіра їх до держави; зацікавленість у наданні позик; можливість держави повернути борг і сплатити дохід
14. Класифікація державного кредиту за варіантом погашення заборгованості:	n) позики на підставі угод та забезпечені випуском цінних паперів
15. Умови випуску державних позик:	o) поточний; капітальний; внутрішній; зовнішній
16. Джерела погашення державних позик:	p) процентний, виграшний і дисконтний
17. Державний борг – це:	q) ринковий і неринковий

18. Види державного боргу:	г) розподільча, регулююча, контролююча
19. Дефолт – це:	с) сума заборгованості держави своїм кредиторам
20. Способи коригування позикової політики для недопущення дефолту:	т) сукупність економічних відносин між державою і юридичними, фізичними особами, іноземними країнами, міжнародними фінансовими установами з приводу залучення коштів на поворотній і платній основі

Тема 9. Державний фінансовий контроль. Бюджетна безпека держави

I. Питання та завдання

1. Які існують форми фінансового контролю?
2. Дайте визначення суб'єктів і об'єктів державного фінансового контролю?
3. Що передбачає попередній, поточний і наступний бюджетні контролю?
4. Що собою являє внутрішній контроль, внутрішній аудит?
5. Що собою являє громадський бюджетний контроль?
6. Що собою являє аудит ефективності виконання бюджетних програм?
7. Зазначте завдання, функції, прийоми і процедури аудиту ефективності виконання бюджетних програм.
8. Що собою являє бюджетний моніторинг, моніторинг видатків місцевого бюджету, моніторинг закупівель?
9. Економічна суть незалежного фінансового контролю, передумови появи такого виду контролю?
10. Проведіть порівняльну характеристику методів фінансового контролю?
11. Які державні органи виступають суб'єктами фінансового контролю?
12. Охарактеризуйте поняття «фінансовий аудит».
13. Охарактеризуйте сутність поняття «бюджетна безпека»?
14. Які чинники впливають на бюджетну безпеку?
15. Які існують зовнішні та внутрішні загрози бюджетної безпеки?
16. Розкрийте сутність механізму формування бюджетної безпеки.
17. Яким чином бюджетна безпека впливає на соціально-економічний розвиток держави?
18. Які ви знаєте індикатори бюджетної безпеки та чи важливо дотримуватись їх нормативних значень? Поясніть свою відповідь.

II. Тестові завдання

1. Система фінансового контролю це:

- 1) види контролю та форми контролю;
- 2) методи контролю;
- 3) організація контролю.

2. Форми фінансового контролю:

- 1) попередній;
- 2) поточний;
- 3) наступний.

3. Види фінансового контролю за контролюючими суб'єктами:

- 1) громадський, державний;
- 2) муніципальний;
- 3) немає вірної відповіді.

4. Методи проведення фінансового контролю:

- 1) перевірка;
- 2) нагляд;
- 3) ревізія.

4. Методичні прийоми проведення фінансового контролю:

- 1) інвентаризація;
- 2) експертиза;
- 3) перевірка достовірності інформації.

5. Державна казначейська служба України контролює:

- 1) цільове спрямування коштів;
- 2) правильність обліку і звітності бюджетів;
- 3) використання бюджетних коштів.

6. Національний банк України контролює:

- 1) використання кредитів;
- 2) діяльність комерційних банків;
- 3) видання дозволів на випуск в обіг цінний паперів.

7. Поточний фінансовий контроль полягає:

- 1) в перевірці операцій до того, як вони відбудуться;
- 2) проводиться після проведення операцій практично всіма контролюючими органами;
- 3) полягає у регулярній перевірці виконання підприємствами встановлених завдань з фінансових показників і платежів до бюджету, дотримання ними фінансових норм і нормативів.

8. Попереджати можливі зловживання при одержанні і витраті коштів покликаний певний вид контролю, а саме:

- 1) президентський;
- 2) поточний;
- 3) податковий.

9. Бюджетна безпека – це:

- 1) здатність бюджетної системи забезпечити: платоспроможність держави під час збалансування доходів та видатків, ефективне використання бюджетних коштів в процесі виконання функцій державного регулювання економічного розвитку, реалізації соціальної політики, утримання органів державного управління, виконання функцій національної безпеки та оборони;
- 2) безпека Державного бюджету;
- 3) економічна безпека.

10. Кількісним індикатором оцінки бюджетної безпеки країни є:

- 1) відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП;
- 2) відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП;
- 3) рівень доларизації грошової маси.

11. Які з перелічених показників не відносяться до індикаторів бюджетної безпеки:

- 1) граничний обсяг державного боргу та гарантованого державою боргу
- 2) активність використання податкових пільг;
- 3) відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП.

III. Кожному з наведених нижче положень, знайдіть відповідний термін або поняття:

1. Фінансовий контроль	a) Галузь права, що регулює правові відносини у фінансовій сфері.
2. Фінансове право	b) Повне обстеження фінансово-господарської діяльності економічного суб'єкта.
3. Фінансове законодавство	c) Детальне вивчення періодичної чи річної фінансово-бухгалтерської звітності з метою загальної оцінки результатів фінансової діяльності, оцінки фінансової стану і забезпеченості власним капіталом.
4. Фінансово-правова норма	d) Правило поведінки в сфері фінансів, зафіксоване в законодавчих і нормативних актах.
5. Фінансова дисципліна	e) Обов'язковий для всіх підприємств, організацій і посадових осіб порядок здійснення фінансової діяльності.
6. Ревізія	f) Контроль над економічними суб'єктами, що одержали ліцензію на той чи інший вид фінансової діяльності.
7. Аналіз фінансової діяльності	g) Постійний контроль з боку кредитних організацій за виконанням виданої позички фінансовим станом підприємства-клієнта.
8. Моніторинг	h) Установлення вірогідності, повноти і реальності бухгалтерської і фінансової звітності.
9. Нагляд	i) Особлива форма вартісного контролю за фінансовою діяльністю всіх економічних суб'єктів, дотриманням фінансово-господарського законодавства, доцільністю витрат, економічною ефективністю фінансово-господарських операцій.
10. Аудит	j) Сукупність нормативних актів органів центральної законодавчої і виконавчої влади, що регулюють фінансові відносини.

Тема 10. Фінансовий ринок та державне регулювання

I. Питання та завдання

1. Сутність поняття фінансового ринку, його роль і місце в системі фінансово-економічних відносин.
2. Назвіть структуру і функції фінансового ринку.
3. Охарактеризуйте поняття товарів і суб'єктів фінансового ринку. Хто виступає у ролі суб'єктів фінансового ринку?
4. За якими фінансовими інструментами структурується фінансовий ринок?
5. Надайте характеристику грошового ринку.
6. У чому полягає сутність ринку капіталів як джерела довгострокових фінансових ресурсів?
7. Сутність становлення міжнародного фінансового ринку.
8. Які функції виконує первинний ринок цінних паперів?

9. Назвіть види цінних паперів первинного фондового ринку.

II. Тестові завдання

1. Фінансовий ринок здійснює:

- 1) перерозподіл фінансових ресурсів;
- 2) монетарну політику;
- 3) регулювання інвестицій.

2. Державне регулювання фінансового ринку забезпечує:

- 1) гарантії інвестиційної діяльності;
- 2) законодавчий клімат;
- 3) рівний доступ учасників фінансового ринку до фінансових фондів.

3. Первинне розміщення цінних паперів здійснюють:

- 1) інвестиційні банки;
- 2) інвестиційні компанії;
- 3) немає вірної відповіді.

4. Державне регулювання фондового ринку здійснює:

- 1) Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку;
- 2) Національний банк України;
- 3) керівники державних органів.

III. Кожному із наведених нижче положень знайдіть відповідний термін:

1. Акція	a) біржовий посередник, що сприяє здійсненню операцій між зацікавленими сторонами – клієнтами біржі
2. Облігація	b) професійний посередник при складанні угод на фондових, товарних і валютних біржах
3. Лістинг	c) покупець цінних паперів
4. Дилер	d) цінний папір, який укладається підприємством, що хоче реалізувати товар у майбутньому (попередня реалізація товару продукції, що ще не вироблена)
5. Брокер	e) спеціальний видом цінних паперів, які дають власникові право купувати прості акції за обумовленою ціною протягом обумовленого періоду
6. Депозитарій	f) цінний папір без установленого строку обігу, який засвідчує право на певну частину власності підприємства і дає право на отримання доходу від неї у вигляді дивідендів
7. Маклер	g) юридична особа, що веде облік кількості випущених цінних паперів, їх розміщення, вартості і т.п.; оформляє процес передачі прав на володіння цінними паперами від одного власника іншому
8. Реєстратор	h) юридична особа, яка від свого імені випускає цінні папери та несе відповідальність по умовам їх випуску
9. Інвестор	i) це письмове боргове зобов'язання позичальника сплатити після настання строку визначену суму грошей власникові цього документа
10. Емітент	j) допуск цінних паперів до обігу і котирування на фондовій біржі на підставі їх економічної експертизи.

11. Вексель	к) суб'єкт, який спеціалізується, головним чином на виконанні функцій зберігання цінних паперів, обліку прав власності на цінні папери, обліку руху цінних паперів
12. Варант	л) цінний папір, згідно з яким особа, що уклала його, бере на себе зобов'язання після закінчення певного строку продати клієнтові відповідну кількість фінансових інструментів за обумовленою ціною
13. Опціон	м) фізична або юридична особа, що здійснює біржове або торгівельне представництво
14. Форвардний контракт	п) боргові цінні папери, які мають обмежений строк обігу і засвідчують внесення власником грошових коштів та підтверджують зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного паперу в передбачений строк з виплатою фіксованого процента
15. Ф'ючерсний контракт	о) угода, об'єктом якої служить зобов'язання (право) купити чи продати певну кількість акцій по заданій ціні протягом визначеного терміну

Розрахунково-графічні роботи, контрольні та індивідуальні завдання

№	Назва та зміст роботи чи завдання
	<p style="text-align: center;">Контрольна робота «Комплексний аналіз фінансової стійкості місцевого бюджету»</p> <p>Мета виконання контрольної роботи – якісна оцінка фінансового стану території та комплексний аналіз фінансової стійкості місцевих бюджетів на прикладі зведеного бюджету області.</p> <p>На основі даних зведеного бюджету області за останні три роки необхідно провести комплексний аналіз фінансової стійкості місцевого бюджету, а саме:</p> <ul style="list-style-type: none"> • проаналізувати обсяг фінансових ресурсів (бюджетних доходів), який є достатнім (необхідним) для забезпечення (покриття) бюджетних видатків; • проаналізувати показники забезпеченості джерелами покриття видаткових зобов'язань, зробити висновки; • розрахувати показники фінансової стійкості місцевого бюджету за блоками аналізу, зробити висновки; • розрахувати інтегральний показник фінансової стійкості місцевого бюджету; • на основі проведеного аналізу визначити тип фінансової стійкості бюджету, рекомендовану стратегію соціально-економічного розвитку; • зробити загальні висновки.

Самостійна робота

Самостійна робота студентів передбачас: вивчення тем та виконання завдань для самостійного вивчення; опрацювання рекомендованої літератури, виконання індивідуального навчально-дослідного завдання.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання виконується під час самостійної роботи та має бути захищене кожним студентом індивідуально на семінарському занятті чи під час екзамену.

Написання і захист індивідуального навчально-дослідного завдання використовується в дисципліні «Державні фінанси і бюджетний процес» з метою придбання студентом необхідної професійної підготовки, розвитку вміння і навичок самостійного наукового пошуку: вивчення літератури з обраної теми, аналізу різних джерел і точок зору, узагальнення матеріалу, виділення головного, формулювання висновків і т. п.

Зміст індивідуального науково-дослідного завдання не повинен бути занадто складним і заплутаним. Тобто для роботи на 12-15 сторінок цілком достатньо двох-трьох пунктів основної частини і, можливо по 2 підпункту в кожному пункті. Назви пунктів у змісті необхідно формулювати чітко та ясно.

Вступ необхідний для обґрунтування актуальності і доцільності виконання роботи.

Основна частина роботи містить дослідження з теми, тобто розкриття теми, відповідь на поставлені питання, аргументи, приклади і так далі. Основну частину можна розбити на блоки інформації і послідовно працювати з кожним блоком, розвиваючи аргументи, наводячи приклади, роблячи проміжні висновки.

Теоретична частина (3 стор.): подається літературний огляд та теоретичні засади за темою дослідження; розглядається суть, значення, класифікаційні характеристики, історія та сучасні тенденції предмета дослідження тощо. Важливим на цьому етапі є вивчення літературних джерел, щоб з'ясувати в якому стані в сучасній науці перебуває дана проблема, що досліджено іншими авторами в цьому напрямі.

Аналітична частина (3-4 стор.): на основі аналізу статистичних та інших джерел інформації оцінюється стан предмета дослідження – подається загальна характеристика процесу, розглядаються позитивні і негативні сторони досліджуваного явища, досягнення і сучасні тенденції розвитку. Разом з тим, студент повинен виявити критичний підхід до аналізу проблеми, вміти побачити невикористані резерви. Для цього можна скласти діагностичні таблиці, графіки і т.п., можна використовувати статистико-економічні методи.

Проектна частина (3-4 стор.): розробка конкретних рекомендацій, пропозицій щодо удосконалення предмета дослідження на базі основних теоретичних положень, методичного інструментарію, що викладені у теоретичній частині, а також з урахуванням результатів аналізу, проведеного у аналітичній частині індивідуального завдання.

Висновок (1 стор.) необхідний для того, щоб ще раз повторити і закріпити вже сказане. Висновок повинен з одного боку плавно завершувати індивідуальне науково-дослідне завдання, з іншого боку співвідноситься зі вступом так, щоб питання і цілі, поставлені на початку роботи могли співвідноситися з відповідями і висновками. Стисло за нумерованими пунктами подаються найважливіші наукові та практичні результати, отримані в роботі, пропозиції щодо розв'язання назрілих проблем.

Індивідуальне науково-дослідне завдання повинно відповідати вимогам послідовності і логічності. Список використаних джерел формується автором роботи за його вибором одним із таких способів:

- у порядку появи посилань у тексті;
- в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків;
- у хронологічному порядку.

Список використаних джерел може містити до 10 пунктів, на кожне з яких повинно бути виконано посилання у тексті роботи. Внесення до списку використаних джерел без посилання у тексті забороняється.

Бібліографічний опис списку використаних джерел може оформлятися з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Текст індивідуального науково-дослідного завдання друкується з одного боку аркуша, на білому папері формату А4 (210x297 мм), залишаючи поля таких розмірів: ліве -

не менше 20-25 мм, праве - не менше 10 мм, верхнє - не менше 20 мм, нижнє - не менше 20 мм. Слід використовувати шрифт Times New Roman розміру 12 та міжрядковий інтервал значенням 1.

Фотографії, схеми, графіки і таблиці (ілюстрації) необхідно подавати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно.

Таблиця повинна мати назву, яку друкують малими літерами (крім першої великої) і вміщують над таблицею. Назва має бути стислою і відбивати зміст таблиці.

Робота має бути виконана кожним студентом індивідуально, групові роботи не розглядаються.

Як виняток робота може бути рукописною.

Перелік рекомендованих тем індивідуальних науково-дослідних робіт з дисципліни «Державні фінанси та бюджетний процес»:

1. Генезис і еволюція бюджетних відносин
2. Державний бюджет Україні в контексті європейських цінностей
3. Особливості прояву функцій бюджету в Україні на сучасному етапі
4. Проблеми вибору моделі фінансових відносин за рівнем централізації ресурсів в Україні
5. Становлення і розвиток бюджетної системи України
6. Порівняльний аналіз бюджетного устрою різних держав
7. Особливості реалізації принципів функціонування бюджетної системи України
8. Концепції та проблеми організації міжбюджетних відносин
9. Види бюджетів і їх характеристика
10. Бюджетна класифікація: сутність і особливості побудови у різні періоди
11. Система місцевих бюджетів України
12. Основні напрями зміцнення фінансової незалежності місцевого самоврядування
13. Бюджетна політика України
14. Органи управління бюджетною системою в Україні
15. Бюджетне планування і прогнозування
16. Бюджетна мотивація в Україні
17. Структура бюджетного механізму України
18. Бюджетне право України
19. Особливості формування доходів Державного бюджету України
20. Особливості формування доходів місцевих бюджетів України
21. Особливості планування доходів бюджету в зарубіжних країнах
22. Функціональна класифікація видатків: характеристика і значення
23. Відомча класифікація видатків: характеристика і значення
24. Економічна класифікація видатків: характеристика і значення
25. Програмно-цільова класифікація видатків: характеристика і значення
26. Вдосконалення системи планування видатків бюджету
27. Особливості планування видатків бюджету в зарубіжних країнах
28. Збалансованість бюджету як принцип функціонування бюджетної системи
29. Проблеми дефіциту бюджету: причини та напрями скорочення
30. Структура державного боргу України і особливості його функціонування
31. Порівняння різних методик управління державним боргом
32. Особливості управління державним боргом в Україні
33. Специфіка збалансованості місцевих бюджетів України
34. Особливості управління комунальним боргом в Україні
35. Бюджетне фінансування державних інвестиційних проектів

36. Проблеми бюджетного фінансування наукових досліджень в Україні
37. Особливості бюджетного фінансування наукових досліджень в зарубіжних країнах
38. Моделі соціального захисту в Україні
39. Роль бюджетного фінансування соціальної сфери
40. Особливості бюджетного фінансування освіти в Україні
41. Особливості бюджетного фінансування мистецтва і культури
42. Особливості бюджетного фінансування закладів соціального забезпечення
43. Бюджетне фінансування розвитку фізичної культури і спорту в Україні
44. Бюджет як інструмент забезпечення фінансової безпеки держави
45. Моделі бюджетного фінансування оборонної функції держави
46. Видатки бюджету України на оборону
47. Особливості фінансування правоохоронної діяльності та забезпечення безпеки держави
48. Фінансування державних програм з ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, охорони навколишнього середовища та ядерної безпеки, попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха
49. Створення та поповнення державних запасів та резервів
50. Особливості бюджетного фінансування міжнародної діяльності
51. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу України
52. Характеристика бюджетного процесу в Україні
53. Особливості формування Державного бюджету України
54. Особливості формування місцевих бюджетів України
55. Теоретичні і концептуальні основи виконання бюджету
56. Особливості виконання Державного бюджету України
57. Особливості виконання місцевих бюджетів України
58. Бюджетний контроль як функція управління
59. Характеристика форм і видів бюджетного контролю
60. Аналіз бюджету і показників, від яких він залежить, як функція управління
61. Механізми реалізації державної гендерної політики в Україні.
62. Процеси фінансової децентралізації в країнах Європи (в окремо взятій країні).
63. Фінансова децентралізація в Україні.
64. Соціальна держава: механізми формування та функціонування України.
65. Реформування соціальної сфери в Україні.
66. Бюджетна безпека держави.

Методи контролю

Критерії оцінювання відвідування лекцій та практичних занять

100 балів	Студент працює на заняттях, дає відповіді на запитання та приймає участь в обговоренні питань
0 балів	Студент відмовився від обговорення питань заняття або був неуважним на занятті

Критерії оцінювання відповідей на тестове завдання

100 балів	Правильними є 100 % усіх відповідей студента
80 бали	Правильними є 80 % усіх відповідей студента
60 бали	Правильними є 60 % усіх відповідей студента

40 бали	Правильними є 40 % усіх відповідей студента
20 бал	Правильними є 20 % усіх відповідей студента
0 балів	Правильними є 0 % усіх відповідей студента

Критерії оцінювання виконання аналітично-розрахункового завдання

100 балів	Правильне розв'язання задачі з повним викладенням порядку її розв'язання та обґрунтованістю відповіді за результатами розрахунків
80 бали	Правильне розв'язання задачі з неповним викладенням порядку її розв'язання або недостатньою обґрунтованістю відповіді за результатами розрахунків
60 бали	Розв'язання задачі з допущенням кількох арифметичних помилок і неповним викладенням порядку її розв'язання, відсутність висновків за результатами розрахунків
0 балів	Задача не розв'язана або розв'язана неправильно

Критерії оцінювання виступів на практичних заняттях

100 балів	Студент дав правильну та вичерпну відповідь на поставлене запитання, при цьому показав високі знання понятійного апарату і літературних джерел, уміння аргументувати своє ставлення до відповідних категорій, залежностей та явищ.
80 бали	Студент у цілому відповів на поставлене запитання, але не спромігся переконливо аргументувати свою відповідь, помилився у використанні понятійного апарату, показав незадовільні знання літературних джерел.
60 бали	Студент дав неповну відповідь на запитання, ухилився від аргументування
0 балів	Студент взагалі нічого не відповів.

Критерії оцінювання позиції «інші активні форми навчання»

Максимальна кількість балів за змістовим модулем	100 % участі
0 балів	Студент не приймав участь

Критерії оцінювання виконання самостійної роботи

Максимальна кількість балів за змістовим модулем	100 % виконання завдання
0 балів	Студент не виконав завдання

Критерії оцінювання виконання індивідуального завдання

100 балів	Студент дав правильну та вичерпну відповідь на поставлене завдання, при цьому показав високі знання понятійного апарату і літературних джерел, уміння аргументувати своє ставлення до відповідних категорій, залежностей та явищ.
60 бали	Студент у цілому виконав завдання але не спромігся переконливо

	аргументувати свою відповідь, помилився у використанні понятійного апарату, показав незадовільні знання літературних джерел; або студент дав неповну відповідь на запитання, ухилився від аргументувань
0 балів	Студент не виконав завдання

Якщо студент набирає за результатами поточного контролю в середньому менш ніж 60 балів, він не допускається до іспиту

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання			Іспит	Сума
Змістовий модуль	Контрольна робота	Модульний контроль		
~20	~20	~30	30	100

Порушення термінів виконання завдань та заохочувальні бали

Заохочувальні бали		Штрафні бали	
Критерій	Ваговий бал	Критерій	Ваговий бал
Написання тез, статті, підготовка наукової роботи для участі у конкурсі студентських наукових робіт	до 10 балів за кожен вид діяльності (тези або стаття, або оформлення творчої роботи як наукової роботи для участі у конкурсі студентських наукових робіт)	-	-
Участь у міжнародних, всеукраїнських та/або інших заходах та/або конкурсах (за тематикою навчальної дисципліни)	5 балів за кожену участь	-	-
Індивідуальне завдання, розрахункова робота	Відповідно до системи оцінювання, зазначеної вище	Порушення термінів виконання	-10 балів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	не зараховано з можливістю
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	

			повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПИТАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Дайте визначення фінансів як економічної категорії.
2. Історичні і теоретичні передумови формування державних фінансів.
3. Структура державних фінансів України.
4. Правові і організаційні основи державних фінансів.
5. Організація і управління державними фінансами.
6. Охарактеризуйте розвиток поняття "публічні фінанси". В чому полягають відмінності між публічними і приватними фінансами
7. Охарактеризуйте сутність розподільчої функції публічних фінансів
8. Розкрийте сутність контрольної функції публічних фінансів
9. Дайте визначення фінансової системи
10. На яких принципах будується фінансова система країни
11. Розкрийте зміст категорії "фінансова політика" та напрямків її прояву
12. Вкажіть головну мету та стратегічні напрямки вдосконалення фінансової політики
13. Дайте характеристику "фінансової стратегії" та "фінансової тактики"
14. Розкрийте сутність фінансового механізму як економічної категорії
15. Дайте характеристику структури фінансового механізму та його складових елементів
16. Назвіть основні фінансові інструменти
17. Які органи та інститути входять до організаційного складу фінансової системи України
18. У чому полягає особлива роль Бюджетного кодексу України в нормативно-правовому забезпеченні сфери публічних фінансів
19. Основи формування державних доходів.
20. Державні видатки, методи їх фінансування.
21. Назвіть джерела формування державних доходів
22. Назвіть основні методи мобілізації державних доходів
23. Розкрийте сутність державних видатків
24. Охарактеризуйте структуру системи державних видатків
25. Охарактеризуйте видатки бюджету
26. Які методи бюджетного фінансування вам відомі
27. Наведіть класифікацію бюджетних видатків
28. Охарактеризуйте напрямки бюджетного фінансування
29. Охарактеризуйте форми бюджетного фінансування
30. Сутність податків та їх функції.
31. Система податків в Україні.
32. Порядок обрахунку та сплати загальнодержавних податків.
33. Місцеві податки і платежі (збори).
34. Розкрийте сутність і складові податкової системи
35. Наведіть класифікацію податків
36. Скільки рівнів має податкова система України? Охарактеризуйте їх
37. Розкрийте основні принципи побудови податкової системи

38. Дайте перелік непрямих податків і охарактеризуйте їх позитивні й негативні сторони в економічній системі
39. Охарактеризуйте призначення і роль податку на прибуток підприємств
40. Яке призначення і роль податку на доходи фізичних осіб
41. Назвіть склад і призначення місцевих податків і зборів
42. Розкрийте сутність економічної категорії "бюджет"
43. Які функції виконує бюджет як економічна категорія
44. Бюджет як основний фінансовий план.
45. Бюджетна система України.
46. Бюджетний процес та його учасники.
47. Склад і класифікація доходів державного бюджету України.
48. Економічна сутність видатків державного бюджету.
49. Виконання державного бюджету України.
50. Назвіть основні розділи бюджетної класифікації
51. У чому полягає різниця між поточними і капітальними видатками
52. Які основні принципи побудови бюджетної системи України
53. Охарактеризуйте існуючі методи бюджетного планування
54. Розкрийте зміст програмно-цільового методу бюджетного фінансування
55. Дайте характеристику бюджетної політики та бюджетного механізму
56. Вкажіть критерії класифікації доходів державного бюджету
57. Охарактеризуйте методи мобілізації доходів державного бюджету
58. Дайте загальну характеристику системи видатків Державного бюджету України
59. У чому полягає економічне і соціальне значення видатків Державного бюджету
60. Дайте характеристику бюджетного дефіциту
61. Вкажіть шляхи подолання бюджетного дефіциту
62. Система місцевих бюджетів, їх роль.
63. Доходи місцевих бюджетів.
64. Економічна сутність та планування видатків місцевих бюджетів.
65. У чому полягає економічна суть і призначення місцевих бюджетів
66. Охарактеризуйте функції місцевих бюджетів
67. Охарактеризуйте власні доходи місцевих бюджетів
68. На які групи поділяються видатки місцевих бюджетів
69. Назвіть джерела формування бюджету розвитку місцевих бюджетів
70. Кошторис доходів і видатків.
71. Бюджетне інвестування.
72. Державні міжбюджетні трансферти.
73. Система фінансування видатків на охорону здоров'я, освіту, науку і культуру.
74. Методологічні підходи у формуванні системи соціального захисту.
75. Економічна характеристика пенсійної системи України.
76. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування.
77. Розкрийте сутність та призначення державних цільових фондів
78. Назвіть основні принципи організації централізованих фондів фінансових ресурсів
79. Назвіть основні публічні фонди в Україні
80. Назвіть економічні фонди в Україні
81. Розкрийте структуру, призначення і функції Пенсійного фонду України
82. Назвіть основні завдання Пенсійного фонду та джерела його формування
83. З яких джерел формується Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття
84. Мета діяльності і завдання Фонду соціального страхування

85. Державний кредит як економічна категорія.
86. Форми державного кредиту.
87. Обслуговування і методи управління державним боргом.
88. Розкрийте сутність державного кредиту
89. Назвіть відмінності між державним і банківським кредитом
90. Перелічіть форми державного кредиту
91. Охарактеризуйте функції державного кредиту
92. Що таке управління державним кредитом
93. Як визначається ефективність державних кредитних операцій
94. Що являє собою державний борг України
95. Назвіть види державного боргу
96. Форми державного фінансового контролю.
97. Методи фінансового контролю.
98. Державні органи фінансового контролю та їх функції.
99. Фінансовий ринок як джерело фінансових ресурсів.
100. Державне регулювання ринку цінних паперів.

Методичне забезпечення

Навчально-методичне та наукове забезпечення кредитно-модульної системи організації навчального процесу з навчальної дисципліни «Державні фінанси та бюджетний процес» включає:

- Державні стандарти освіти;
- навчальні та робочі навчальні плани;
- робочу програму навчальної дисципліни;
- плани практичних занять та методичні рекомендації з їх проведення;
- завдання та методичні матеріали до виконання самостійної роботи (СРС);
- завдання та методичні матеріали до виконання контрольної науково-дослідної роботи;
- опорний конспект лекцій у схемах та таблицях.

РЕКОМЕНДОВАНА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА ЛІТЕРАТУРА

Навчально-методичне забезпечення

1. Шевчук І.Л., Черепанова В.О., Ставерська Т.О. Бюджетна система : навчальний посібник. Друге видання, перероблене і доповнене. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2015. 284 с.
2. Мазярчук В.М. та ін. Бюджетна система: тенденції розвитку. Київ: «ФОРМ Лопатіна О.О.», 2019. 384 с.
3. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України : підручник. К. : Центр навчальної літератури, 2004. 608 с.
4. Раделицький Ю.О. Місцеві бюджети в умовах поглиблення фінансової децентралізації. Львів : Львівський національний університет ім. І. Франка, 2018. 314 с.
5. Державні фінанси та бюджетний процес: методичні рекомендації до вивчення дисципліни для студентів магістратури зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Уклад. Н.О. Денисенко, Г.І. Вангородська. Київ: КНУБА, ФО-П Шпак В.Б., 2021. 61 с.

Законодавчі акти

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

2. Податковий кодекс України. Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
3. Закон України «Про державний бюджет України» (на відповідний рік) URL: <https://www.zakon.rada.gov.ua>.
4. Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19.10.2017 № 2168-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text>.
5. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 № 2811-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12#Text>.
6. Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" від 09.07.03р. № 1058-15 (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1058-15>.
7. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 № 1533-II URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>.
8. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010р. № 2464-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>.
9. Закон України «Про індексацію грошових доходів населення» від 03.07.1991 № 1282-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1282-12#Text>.
10. Закон України «Про місцеве самоврядування» від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
11. Закон України «Про пенсійне забезпечення» від 05.11.1991 № 1788-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text>.
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про впорядкування структури заробітної плати працівників державних органів, судів, органів та установ системи правосуддя» від 06.02.2019 № 102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/102-2019-%D0%BF#Text>.
13. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Проекту складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ» від 28.02.2002 р. № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2002-%D0%BF#n14>.
14. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження порядку та умов виплати грошового забезпечення поліцейським національної поліції та курсантам вищих навчальних закладів МВС із специфічними умовами навчання» від 06.04.2016 № 260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0669-16#Text>.
15. Наказ Міністерства культури і туризму України «Про впорядкування умов оплати праці працівників культури на основі Єдиної тарифної сітки» від 18.10.2005 № 745. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1285-05#Text>.
16. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про впорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ» від 26.09.2005 № 557. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1130-05#Text>.
17. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України «Про впорядкування умов оплати праці працівників закладів охорони здоров'я та установ соціального захисту населення» від 05.10.2005 № 308/519. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1209-05#Text>.
18. Наказ Міністерства фінансів України «Правила складання паспортів бюджетних програм місцевих бюджетів, квартального та річного звітів про їх виконання, здійснення моніторингу та аналізу виконання бюджетних програм, оцінки ефективності бюджетних програм» від 09.07.2010 р. № 679. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0047-03>.

19. Наказ Міністерства фінансів України «Правила складання паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання» від 29.12.2002 р. № 1098. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0047-03>.

20. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету» від 12.03.2012 № 333. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12#Text>.

Додаткова література:

1. Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Державні фінанси : навч. посібн. К. : Атіка, 2004. 368 с.

2. Безгуба М. О. Фінансовий механізм державного регулювання економіки. *Економічний вісник університету*. 2016. Вип. 28(1). С. 158-165

3. Молдован О.О. та ін. Бюджетна політика в Україні в умовах ризиків сповільнення економічної динаміки : аналітична доповідь; ред. Я.А. Жаліло ; Національний інститут стратегічних досліджень. К. : НІСД, 2012. 75 с.

4. Федосов В., Опарін В., Сафонова Л. та ін. Бюджетний менеджмент : підручник ; за заг. ред. В. Федосова. К. : КНЕУ, 2004. 64 с.

5. Волохова І.С. Місцеві фінанси та перспективи поглиблення фінансової децентралізації в Україні : монографія; Одеський нац. екон. ун-т. Одеса: Атлант, 2014. 461 с.

6. Дяченко С.А. Публічні, державні та місцеві фінанси: співвідношення понять. *Держава та регіони*. Сер. Державне управління. 2018. №4(64). С. 59-63.

7. Куценко Т.Ф. Публічні фінанси в Україні: зміст та структура з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. *Економіка та держава*. 2016. №6. С.62-66.

8. Прутська О., Сьомченков О., Гарбар Ж. та ін. Управління державним боргом : навчальний посібник; М-во освіти і науки України, Київський нац. торговельно-економічний ун-т, Вінницький торговельно-економічний ін-т. К.: Центр учбової літератури, 2010. 215 с.

Інформаційні ресурси в Інтернет

1. Децентралізація URL: <https://decentralization.gov.ua/>

2. Інститут економічних досліджень і політичних консультацій. URL: <http://www.ier.com.ua/ua>

3. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>

4. Урядовий портал Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua>

5. Ціна держави URL: <http://cost.ua/>